

Силабус
навчальної дисципліни
Логопедія
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Викладач (і)	Линдіна Євгенія Юріївна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/lyndina/
Контактний тел.	+380502203014
Е-mail викладача:	evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com
Графік консультацій	вівторок 13.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
5/150	26	24	100	залік

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: логопедія, порушення мовленнєвого розвитку, корекційна робота, етіологія, патогенез, класифікації, обстеження, дислалія, сигматизм, ротацізм, ламбдацізм, звуковимова.

Мета курсу: озброєння здобувачів вищої освіти загальними та спеціальними компетентностями, формування уявлень про структуру порушеного мовленнєвого розвитку, про засоби попередження, виявлення та усунення різних мовленнєвих порушень у дітей та дорослих, що забезпечують повноцінний загальний особистісний розвиток, їх подальше успішне навчання та освіти.

Предмет курсу - процес корекції мовленнєвих порушень.

Компетентності та програмні результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей**:

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-8. Здатність працювати в команді.

ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.

СК-1. Усвідомлення сучасних концепцій і теорій функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами.

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.

СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

Результати навчання:

РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.

РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.

РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.

РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.

РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.

РН6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.

РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.

РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.

РН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними

порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

РН12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.

РН16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Логопедія як спеціальна педагогічна наука.

Тема 1. Загальні теоретичні основи логопедії як науки.

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні, практичні та спеціальні задачі логопедії. Мовленнєва норма і порушення мовлення. Взаємозв'язок логопедії з науками психолого-педагогічного, медико-біологічного і лінгвістичного циклів.

Загально дидактичні та специфічні принципи логопедії. Методи логопедії: організаційні, емпіричні, математико-статистичні, інтерпретаційні. Статистичні данні про мовленнєві порушення, їх значення для розвитку теорії та практики логопедії. Понятійно-категоріальний апарат логопедії. Профілактика виникнення мовленнєвих порушень.

Тема 2. Етіологія порушень мовлення.

Сучасні уявлення про причини мовленнєвих порушень. Дослідження етіології мовленнєвих порушень у роботах науковців. Причини мовленнєвих порушень за класифікацією М. Хватцева: органічних (анатоמו-фізіологічних, морфологічних); функціональних (психогенних); соціально-психологічних; психоневрологічних. Екзогенно-органічні фактори як причини мовленнєвих порушень. Критичні періоди розвитку мовлення дитини.

Періоди психофізичного та мовленнєвого розвитку дитини. Сенсомоторний розвиток дитини: зорове сприймання та просторові уявлення; слухове сприймання; розвиток моторики та тактильної чутливості. Мисленнєвий розвиток. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини. Розвиток спілкування та гри. Емоційно-соціальний розвиток.

Змістовий модуль 2. Класифікації мовленнєвих порушень.

Тема 3. Клініко-педагогічна класифікація.

Наукове обґрунтування форм мовленнєвих порушень. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування. Етіопатогенетичні, клінічні і психолого-лінгвістичні критерії розмежування мовленнєвої патології. Види мовленнєвих порушень у клініко-педагогічній класифікації.

Тема 4. Психолого-педагогічна класифікація.

Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування, педагогічні цілі. Лінгвістичні і психолого-педагогічні критерії побудови класифікації. Взаємозв'язок між клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікацією.

Змістовий модуль 3. Теоретичні проблеми дислалії.

Тема 5. Дислалія: визначення, причини.

Загальна характеристика порушень звукової системи мови. Тракткування вимовних порушень і перша поява терміну «дислалія». Поширеність та особливості прояву дефекту в різних вікових групах дітей. Вплив порушень звуковимови на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини. Поняття рівнів порушеної вимови у вітчизняній і закордонній логопедії. Прості і складні дислалії.

Тема 6. Форми дислалії.

Визначення фонетичного та фонематичного порушення. Причини та поняття функціональної дислалії. Класифікація функціональної дислалії: акустико-фонематична дислалія, артикуляторно-фонематична, артикуляторно-фонетична. Механічна дислалія, її зумовленість аномаліями в будові артикуляційного апарату. Мономорфна та поліморфна дислалія

Змістовий модуль 4. Методика логопедичного впливу при корекції дислалії.

Тема 7. Етапи логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови.

Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення недоліків звуковимови. Складові підготовчого етапу при корекції звуковимови. Постановчий етап. Способи постановки звуків: механічний, за наслідуванням та змішаний. Етапи автоматизації та диференціації звуків. Етапи, прийоми логопедичного впливу, задачі кожного етапу роботи за методикою Б. Гриншпуна.

Тема 8. Методики корекційної роботи при дислалії.

Особливості корекційної роботи при дислалії за методикою Н. Чевельової. Етапи та прийоми логопедичного впливу при дислалії за методикою М. Фомічової. Специфіка логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови за методикою М. Савченко. Методика корекційної роботи за О. Правдіною.

Змістовий модуль 5. Недоліки вимови свистячих звуків [С] - [С'], [З] - [З'], [Ц], [ДЗ] (сигматизми, парасигматизми).

Тема 9. Сигматизми свистячих звуків: види, характеристика.

Характеристика свистячих фонем. Опис правильного укладу органів артикуляції. Основні форми неправильної вимови свистячих звуків (відсутність, заміна, спотворення) та їх причини. Види сигматизмів та парасигматизмів свистячих звуків: міжзубний, губно-зубний, боковий, призубний, носовий, шиплячий.

Тема 10. Особливості логопедичної роботи при виправленні порушень свистячих звуків.

Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму свистячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму свистячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного та шиплячого парасигматизмів свистячих звуків. Профілактика стигматизмів.

Змістовий модуль 6. Недоліки вимови шиплячих звуків [Ш], [Ж], [Ч], [Щ], [ДЖ].

Тема 11. Сигматизми шиплячих звуків: види, їх характеристика.

Характеристика шиплячих фонем. Опис правильного укладу органів артикуляції. Причини і варіанти порушень - сигматизми (міжзубний, боковий, носовий) та парасигматизми (губно-зубний, призубний, шиплячий, свистячий) шиплячих звуків.

Тема 12. Особливості логопедичної роботи при виправленні порушень шиплячих звуків.

Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму шиплячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму шиплячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного, свистячого та шиплячого парасигматизмів шиплячих звуків. Профілактика стигматизмів шиплячих звуків.

Змістовий модуль 7. Недоліки вимови сонорних звуків [Л] - [Л'], [Р] - [Р'].

Тема 13. Ламбдацизми і параламбдацизм: характеристика, особливості корекційної роботи.

Характеристика фонем [Л] - [Л']. Опис правильного укладу органів артикуляції. Причини і варіанти порушень фонем. Відсутність та заміни звуків [Л], [Л'], зміст корекційної роботи. Спотворена вимова звуків [Л], [Л']: міжзубна та носова. Особливості корекційної роботи при міжзубній та носовій вимові звуків [Л], [Л'].

Тема 14. Ротацизми і параротацизми: характеристика, особливості корекційної роботи.

Характеристика фонем [P], [P']. Опис правильного укладу органів артикуляції. Відсутність та заміни звуків [P], [P'], зміст корекційної роботи. Спотворена вимова звуків [P], [P']: горлова, бокова та носова. Особливості корекційної роботи при спотвореній вимові звуків [P], [P'].

Змістовий модуль 8. Недоліки вимови середньо- та задньоязикових звуків (йотацізм, капацізм, гамацізм, хітізм).

Тема 15. Йотацізм: характеристика та шляхи виправлення.

Правильна артикуляція звуків [Й]. Види дефектної вимови даних звуків, їх характеристика та причини. Методика виправлення йотоцізму.

Тема 16. Капацізм, гамацізм, хімізм: характеристика та шляхи виправлення.

Правильна артикуляція звуків [K], [K'], [Г], [Г']. [X], [X']. Види дефектної вимови даних звуків, їх характеристика та причини. Методика виправлення порушень вимови піднебінних звуків.

Змістовий модуль 9. Недоліки вимови дзвінких та м'яких звуків.

Тема 17. Порушення одзвінчення.

Характеристика порушень вимови приголосних звуків: оглушення дзвінких; одзвінчення глухих; змішування глухих та дзвінких звуків. Методика виправлення одзвінчення та оглушення приголосних звуків: підготовчі вправи; особливості використання у корекційній роботі сонорних звуків [Л], [Р], [Н], [М]; постановка звуків [В], [З], [Ж], [Б]. [Д], [Г].

Тема 18. Порушення пом'якшення.

Недоліки вимови м'яких приголосних звуків: відсутність м'яких приголосних звуків у мовленні; зм'якшення твердих приголосних звуків; часткова заміна твердих звуків м'якими; часткова заміна м'яких звуків твердими. Особливості виправлення дефектів пом'якшення приголосних звуків.

Змістовий модуль 10. Діагностика мовленнєвих порушень.

Тема 19. Мета та зміст логопедичного обстеження.

Мета, зміст логопедичного обстеження. Загальні принципи логопедичного обстеження дитини. Методи та прийоми логопедичної діагностики. Вимоги до підбору матеріалу для обстеження. Оформлення результатів обстеження.

Тема 20. Методика проведення логопедичного обстеження при дислалії.

Компоненти логопедичного обстеження. Методичні рекомендації до збору анамнестичних даних. Обстеження моторної сфери дитини (загальна, ручна, артикуляційна моторика). Показники анатомічної будови периферичного відділу артикуляційного апарату. Обстеження стану дихальної та голосової функції. Методика обстеження звуковимови дитини. Обстеження

сформованості фонематичних функцій. Методика обстеження сформованості лексичної та граматичної будови мовлення. Логопедичний висновок.

Методи навчання:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом інформації:

- *словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, семінари, пояснення, розповідь, бесіда;
- *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* вправи.

2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): курс складається з лекцій, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи. Заняття проводяться у формі бліц-опитувань, практичних вправ, висловлювання власної точки зору заохочується; нетерпимість до академічного плагіату.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук, проектор); програмне (Moodle, репозитарій); наочність (презентації), логопедичні зонди, дидактичний матеріал.

Система оцінювання та вимоги: контроль за навчальною діяльністю здобувачів передбачає проводитися за допомогою усного опитування, виконання тестових та практичних завдань, самостійної й індивідуальної робіт та підсумкового контролю.

Шкала нарахування рейтингових балів

№ п/п	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	

1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка реферату	1-5 балів
1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів
1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Перевірка зошита (конспектів)	1-5 балів
2	Форми модульного контролю:	
2.1	Глибоке розкриття всіх питань	5 балів
2.2	Повна, коротка відповідь	4 бали
2.3	Коротка відповідь з кількома помилками	3 бали
2.4	Неповна відповідь	2 бали
2.5	Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків	1 бал
2.6	Незадовільна відповідь	0 балів
2.7	Модульна контрольна робота	40 балів
3	Штрафні бали:	
3.1	За відсутність на аудиторних заняттях	мінус 2 бали
3.2	Неготовність до аудиторних заняття	мінус 3 бали

Максимальна кількість балів, що нараховується за підсумковий контроль (залік) 50 балів.

Критеріями оцінювання є:

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно» 40 – 50	Відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Спостерігається глибоке

	володіння матеріалом, здобувач висловлює власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.
«Добре» 15 – 39	Відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене вміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, в усних відповідях – неточності, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення слухача до фактів.
«Задовільно» 1 – 14	Відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу. У практичних завданнях припущені несуттєві помилки.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими модулями та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку.

Поточний контроль					Усього	Залік	Разом
					о		
ЗК №1	ЗК № 2	ЗК № 3	ЗК № 4	ЗК № 5			

ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ8	ЗМ 7	ЗМ8	250/5 =50	50	100
25	25	25	25	25	25	25	25	25	25			

ЗМ1, ЗМ2 ... – змістові модулі.

ЗМ №1+ЗМ № 2 = ЗК 1

Оцінювання знань здійснюється за такою шкалою підсумкового контролю: позитивні оцінки — «відмінно», «добре», «задовільно», негативна оцінка — «незадовільно». Оцінки за шкалою виставляються на підставі накопичуваної бальної шкали. Мінімальний бал для отримання позитивної оцінки – 50. Максимальний бал – 100. Крок шкали – 1.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел

1. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник для ВНЗ. Суми: Університетська книга, 2018. 302 с.
2. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. В. Бондаря, В. М. Синьова. К. : МП Леся, 2011. 528 с.
3. Линдіна Є. Ю., Ревуцька О. В. Технології логопедичного обстеження. Бердянськ: БДПУ, 2021. 245 с.
4. Логопедия / под ред. Л. С. Волковой. М.: Владос, 2009. 703 с.

5. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
6. Лынская М. И. Формирование речевой деятельности у неговорящих детей с использованием инновационных технологий. М.: Владос, 2015. 128 с.
7. Малярчук А. Я. Виправлення вад мовлення : звуки К, Г. Харків: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2019. 64 с.
8. Марченко, І.С. Спеціальна методика розвитку мовлення (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник / І С Марченко. — 3-е видання. — К. : Слово, 2015. — 312 с.: іл.
9. Основы логопедической работы с детьми / под ред. Г. В. Чиркиной. М.: АРКТИ, 2005. 240 с.
10. Пасічник Н. А. Логопедичні вправи та завдання. К.: Ред. загальнопедагог. газет, 2014. 128 с.
11. Рібцун, Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник / Ю В Рібцун. — Львів : Світ, 2020. — 264 с.: іл.
12. Савченко М. А. Методика виправлення порушень вимови фонем у дітей. Тернопіль : Навч. книга Богдан, 2011. 160 с.
13. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / упор. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
14. Українська спеціальна педагогіка в персоналіях: навч.посібник / за заг. ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. – 428 с.
15. Ханьшева Г. В. Практикум по логопедии: коррекция звукопроизношения. Р.-Д.: Феникс, 2005. 93 с.
16. Хрестоматія з логопедії / авт. кол.: М. Шеремет та ін. Київ: Книга-плюс, 2019. 496 с.
17. Шеремет М. К., О. В. Ревуцька. Логопедія: корекційна робота при дислалії. Київ, 2009. 224 с.
18. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
19. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
20. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/login/index.php>
21. <http://www.bdpu.org/>
22. <http://logopediya.com/> , <http://www.logoped.pro/>